

УДК 657

Синькевич Надія

Тернопільський національний технічний університет імені І.Пулюя
**АНАЛІЗ СИСТЕМНИХ ПРОБЛЕМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВОЮ
ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Synkevych Nadya

Ternopil Ivan Puluj National Technical University
**ANALYSIS OF SYSTEMIC PROBLEMS OF PROVISION OF HUMANITARIAN
ASSISTANCE BY THE STATE IN CONDITIONS OF MILITARY CONDITION**

Питання гуманітарної допомоги вкрай актуалізувалося із початком повномасштабної агресії з боку російської федерації, яка розпочалась 24.02.2022 р. як новий етап довгої восьмирічної війни. Для допомоги Україні об'єдналися як самі українці: волонтери, громадські організації, благодійні фонди, небайдужі громадяни, так і міжнародна спільнота. Обсяги гуманітарної допомоги зросли у сотні і тисячі разів.

У 1999 р. було ухвалено профільний Закон України «Про гуманітарну допомогу», яким нормативно врегульовано порядок здійснення гуманітарної допомоги. Правові, організаційні, соціальні засади отримання, надання, оформлення, розподілу і контролю за цільовим використанням гуманітарної допомоги, а також вимоги щодо гласності та прозорості цього процесу визначаються цим Законом.

Згідно статті 1 Закону «Гуманітарна допомога – це цільова адресна безоплатна допомога в грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами із гуманних мотивів отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують її у зв'язку з соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, важким фінансовим становищем, виникненням надзвичайного стану, зокрема внаслідок стихійного лиха, аварій, епідемій і епізоотій, екологічних, техногенних та інших катастроф, які створюють загрозу для життя і здоров'я населення, або тяжкою хворобою конкретних фізичних осіб, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту».

Гуманітарна допомога організовується здебільшого після надзвичайних ситуацій та гуманітарних криз і у першу чергу спрямовується на порятунок життя, полегшення страждань, допомогу людям з гідністю долати важкі обставини. Відповідно, основними завданнями гуманітарної допомоги є: порятунок людського життя; надання допомоги для задоволення основних потреб людини (вода, їжа, проживання); забезпечення базової гігієни та медичної допомоги.

За роки функціонування цього закону Україна отримала великий обсяг гуманітарної допомоги. Згідно щорічних даних Управління ООН з координації гуманітарних справ середній щорічний обсяг гуманітарної допомоги коливається в межах еквіваленту 80 – 100 млн. дол. США.

З 24.02.2022 р. різко збільшився потік гуманітарної допомоги та необхідності швидкого задоволення гуманітарних потреб як у регіонах, у яких ведуться активні бойові дії, так і в інших регіонах, які почали масово приймати внутрішньо переміщені особи. Однак, немає узагальнених цифр стосовно обсягів допомоги, зокрема, через те, що вона надається різного роду та різними суб'єктами, тож немає уніфікованого обліку, не вивчаються потреби, запити, не аналізується отримання, розподіл гуманітарної допомоги, а це призводить до зловживань учасників цього процесу, та корупції в цілому. Неодноразово виявлялись факти зловживання у сфері гуманітарної допомоги, насамперед корупція системного характеру. Причини таких явищ не тільки у бажанні

збагачення недобросовісних громадян, а й недосконалість нормативного регулювання, недостатній контроль та координація роботи з гуманітарною допомогою, зловживання «на людському горі» в умовах кризових ситуацій, в яких треба діяти негайно і певні процедури за потреби спрощувати.

Для вдосконалення механізму отримання, обліку та розподілу гуманітарної допомоги та уникнення системних проблем механізму забезпечення державою гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану, можна, зокрема, віднести такі: невідповідність правового регулювання, передбаченого Законом України «Про гуманітарну допомогу», викликам кризових ситуацій, воєнного стану, умовам та реаліям війни; відсутність нормативного регулювання повноважень, відповідальності, порядку реалізації повноважень окремих представників державного апарату; недосконалість механізмів ефективного державного контролю за постачанням, розподілом, обліком та використанням гуманітарної допомоги, що пов'язано із відсутністю: єдиного механізму класифікації товарів гуманітарної допомоги, їх сортування, маркування та визначення одиниці вимірювання; товаросупровідних документів на гуманітарний вантаж з детальним його описом; прозорого механізму розподілу допомоги як на складах першого вивантаження, так і отримувачами допомоги для її передачі кінцевим набувачам; немає налагодженої взаємодії між місцевими органами державної влади та органами місцевого самоврядування, що призводить до випадків недоброчесності при розподілі гуманітарної допомоги; неналежне правове регулювання механізмів обліку, звітування, аудиту за цільовим використанням гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану.

В умовах воєнного стану систематично приймаються правові акти, які мають на меті врегулювати порядок реагування на найбільш гострі питання забезпечення гуманітарною допомогою та зберегти при цьому розумний баланс між швидкістю і простотою прийняття державними органами рішень в інтересах кінцевого отримувача, та можливими формами державного контролю. Так, за півтора місяця з 01.03.2022 по 15.04.2022 Кабінет Міністрів України 7 разів переглядав порядок пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України – було прийнято 7 постанов Кабінету Міністрів України. Основні зміни було внесено 01.03.2022 Кабінетом Міністрів України, який прийняв постанову № 174 «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану», якою значно спрощено порядок ввезення в Україну та митного оформлення зазначеної широкої категорії товарів. Постановою дозволено визнавати гуманітарною допомогою перелік товарів (вантажів), що необхідні для здійснення заходів із забезпечення національної безпеки оборони та цивільного захисту населення. Цією ж Постановою дозволено здійснення митного оформлення усієї гуманітарної допомоги від донорів шляхом подання товаросупровідних документів або декларації, заповненої особою, що перевозить цей товар, за установленою формою, без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. 02.03.2022 прийнято Указ Президента України № 93/2022 «Про координацію заходів із вирішення гуманітарних та соціальних питань», яким утворено Координаційний штаб з гуманітарних та соціальних питань під головуванням Керівника Офісу Президента України, що повинен забезпечити оперативну взаємодію представників обласних військових адміністрацій з Координаційним штабом; ефективну співпрацю з дипломатичними представництвами і консульськими установами іноземних держав в Україні, міжнародними організаціями, іноземними донорами щодо надання гуманітарної допомоги Україні. Для реалізації цього Порядку передбачено відкриття у Національному банку України поточного рахунку Міністерства соціальної політики України для надходження коштів в національній та іноземній валюті від фізичних та юридичних осіб, резидентів і

нерезидентів як благодійна пожертва, гуманітарна допомога, гранти та дарунки та дозволено використовувати кошти з цього рахунка відповідно до встановленого порядку. Вирішення питання про розподіл коштів покладено на призначену комісію. Також надано право прийняття рішень керівникам зон територіальної оборони під координацією Кабінету Міністрів України. Одночасно дозволено митне оформлення зазначених вище товарів на підставі товаросупровідних документів без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Основними визначальними для цього періоду нововведеннями стали, зокрема: визначення порядку взаємодії органів влади та АТ «Укрзалізниця», АТ «Укрпошта» з метою отримання гуманітарної допомоги; унормування порядку забезпечення гуманітарною допомогою медичного призначення; встановлення порядку забезпечення гуманітарною допомогою для потреб Збройних Сил України і територіальної оборони та допомогою у виді паливно-мастильних матеріалів. Однак, чіткої класифікації товарів гуманітарної допомоги в чинному законодавстві немає.

Донори, які бажають надати гуманітарну допомогу, звертаються до логістичних хабів, які сформовані на базі державних інституцій, де опрацьовують інформацію про те, яку гуманітарну допомогу донори бажають надати та інформують їх щодо відвантаження допомоги.

За даними звіту про роботу Координаційного штабу, який було оприлюднено 16.04.2022, за 50 днів війни на територію України було ввезено 270 т гуманітарної допомоги. Згідно зі статистикою, оприлюдненою на порталі Help.gov.ua, за період з 11.03.2022 по 18.04.2022 всього на територію України було доставлено 213 669 т гуманітарної допомоги, тобто є суттєва розбіжність.

Станом на сьогодні процедура розподілу гуманітарної допомоги нормативно не врегульована. Постановою КМУ від 05.03.2022 № 202 «Деякі питання отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги» встановлено, що в умовах воєнного стану не поширюються встановлені законодавством вимоги щодо отримання, використання, обліку та звітності благодійної допомоги (яка зараз використовується як гуманітарна допомога) від юридичних та фізичних осіб – резидентів та нерезидентів. Тож, в регіонах, де ведуться активні бойові дії, дозволено не вести облік благодійної чи гуманітарної допомоги взагалі. Також, відповідно дозволено не звітувати про отримання та використання гуманітарної допомоги відповідними суб'єктами.

Таким чином, проблема отримання та чіткого розподілу гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану залишається і вимагає нагального вирішення, щоб не допустити зловживань учасників цього процесу, та корупції в цілому.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про гуманітарну допомогу». Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
2. Управління ООН з координації гуманітарних справ (ОCHA). Ukraine URL: <https://fts.unocha.org/appeals/475/summary>.
3. О.А. Біда, А.Б. Блага, О.А. Мартиненко, М. Г. Статкевич; за заг. ред. А.П. Буценка Гуманітарна катастрофа чи гуманітарна голка – дві сторони однієї медалі: доступ до гуманітарної допомоги в умовах збройного конфлікту на сході України //Українська Гельсінська спілка з прав людини. – К., КИТ, 2016.
4. Огляд гуманітарних потреб. Україна. Лютий 2022. URL: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Ukraine_2022.